

FÖRSLAG TILL REPUBLIKENS PRESIDENTS FÖRORDNING OM SKÖTSELN PÅ ÅLAND AV VISSA UPPGIFTER ENLIGT LAGEN OM UTKOMSTSKYDD FÖR ARBETSLÖSA¹

1 Systemet med överenskommelseförordningar

Bestämmelser om fördelningen av lagstiftningsbehörigheten mellan riket och landskapet Åland finns i självstyrelselagen för Åland (1144/1991), nedan *självstyrelselagen*. En utgångspunkt för lagen är principen att behörigheten i förvaltningsärenden följer lagstiftningsbehörigheten. Ansvaret för kostnaderna följer av förvaltningsansvaret, om inte något annat föreskrivs.

I 32 § i självstyrelselagen föreskrivs det om ett system enligt vilket uppgifter som hör till riksförvaltningen för viss tid eller tills vidare kan överföras på en landskapsmyndighet. På motsvarande sätt kan uppgifter som hör till landskapsförvaltningen överföras på en riksmyndighet. Överföringen sker genom en förordning som utfärdas med samtycke av Ålands landskapsregering. En överenskommelseförordning kan sägas upp ensidigt.

Enligt 32 § 3 mom. i självstyrelselagen utfärdas överenskommelseförordningar av republikens president. Över förslag till överenskommelseförordningar ska utlåtande alltid begäras av Ålandsdelegationen.

2 Lagstiftningsbehörighet

Enligt 18 § 1, 13, 14 och 23 punkten i självstyrelselagen för Åland har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om landskapsregeringen och under denna lydande myndigheter och inrättningar, socialvård, undervisning och främjande av sysselsättningen. Enligt förarbetena till självstyrelselagen för Åland (RP 73/1990 vp, s. 67 och 69) omfattar rättsområdet för undervisning och främjande av sysselsättning också lagstiftning om yrkesvägledning och arbetsförmedling. Från självstyrelselagen har i samband med lagstiftningskontrollen av landskapslagar härletts, att det sysselsättningsstöd som relaterar till utkomstskyddet hör till landskapets lagstiftningsbehörighet.

Enligt 27 § 11 punkten och 29 § 1 mom. 3 punkten i självstyrelselagen har riket lagstiftningsbehörighet i fråga om försäkringsavtal och socialförsäkring. I samband med lagstiftningskontrollen av landskapslagarna har man ur självstyrelselagen härlett att det inkomstrelaterade utkomstskyddet för arbetslösa också på Åland hör till rikets lagstiftningsbehörighet.

Enligt 23 § i självstyrelselagen ankommer förvaltningen i angelägenheter som har hänförts till landskapets lagstiftningsbehörighet på självstyrelsemyndigheterna med

¹ VN/19278/2024

iakttagande av vad som närmare framgår av bestämmelsen. Enligt 30 § i självstyrelselagen ankommer förvaltningen i angelägenheter som faller inom rikets lagstiftningsbehörighet på riksmyndigheterna med iakttagande av vad som närmare framgår av bestämmelsen.

3 Behörighetsfördelningen mellan riket och landskapet Åland i frågor som hänför sig till genomförandet av systemet för utkomstskydd för arbetslösa och behovet av en överenskommelseförordning

3.1 Nuläge

Enligt 1 kap. 4 § 3 mom. i lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002) ger arbets- och näringsbyrån eller arbets- och näringsförvaltningens kundservicecenter för Folkpensionsanstalten och arbetslöshetskassorna bindande utlåtanden enligt 11 kap. 4 § om de arbetskraftspolitiska förutsättningarna för erhållande av arbetslöshetsförmåner.

Arbetsmarknadsstöd och grunddagpenning söks hos Folkpensionsanstalten. Inkomstrelaterad dagpenning söks hos den arbetslöshetskassa som den arbetssökande är medlem i. Innan Folkpensionsanstalten eller arbetslöshetskassan fattar beslut i ärendet ska arbets- och näringsbyrån enligt den gällande lagen ge ett utlåtande om de arbetskraftspolitiska förutsättningarna för erhållande av arbetslöshetsförmåner. Utlåtandet är bindande för Folkpensionsanstalten eller den arbetslöshetskassa som beslutar om utbetalningen av arbetslöshetsförmånen. Bestämmelser om utlåtandena finns i 1 kap. 4 § 3 mom., 11 kap. 3 § 2 mom. och 11 kap. 4 § i den gällande lagen om utkomstskydd för arbetslösa.

Bestämmelser om så kallade arbetsmarknadstjänster på Åland, dvs. i fråga om arbetsförmedling, rådgivning och information till samt särskild service för personer med nedsatt arbetsförmåga, stödåtgärder och andra sysselsättningsfrämjande åtgärder som tillhandahålls av landskapsmyndigheterna, finns i landskapslagen om arbetsmarknadspolitisk verksamhet (Ålands författningssamling 2006:8). Bestämmelser om ordnande av sysselsättningsfrämjande utbildning på Åland finns i landskapslagen om sysselsättningsfrämjande utbildning (Ålands författningssamling 2015:56).

Bestämmelser om utkomstskydd för arbetslösa på Åland finns i landskapslagen (2003:71) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om utkomstskydd för arbetslösa (nedan *blankettlagen*). Enligt den lagen tillämpas lagen om utkomstskydd för arbetslösa på Åland med vissa avvikelser. Rikets lag om utkomstskydd för arbetslösa tillämpas på Åland till den del den innehåller *bestämmelser om arbetslöshetsdagpenning som betalas som grunddagpenning och den därtill anslutna barnförhöjningen samt arbetsmarknadsstöd* (1 §). De förvaltningsuppgifter som enligt blankettlagens 3 § ankommer på statens myndigheter ska på Åland i fråga om de arbetslöshetsförmåner som omfattas av blankettlagen handhas av landskapets myndigheter. Enligt 11 § i blankettlagen betalas dessa förmåner av landskapets medel. Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet (nedan *AMS*) sköter således med stöd av blankettlagen på motsvarande sätt de uppgifter som enligt rikslagen ankommer på Folkpensionsanstalten och arbets- och näringsbyråerna.

Bestämmelser om inkomstrelaterad dagpenning finns i rikslagen om utkomstskydd för arbetslösa. Eftersom de bestämmelser i rikslagen som gäller inkomstrelaterad dagpenning hör till rikets lagstiftningsbehörighet, är rikslagen till denna del direkt tillämplig på Åland.

I fråga om arbetslöshetsförmåner som betalas som inkomstrelaterad dagpenning har det överenskommit om förvaltningsbehörigheten när det gäller att ge arbetskraftspolitiska utlåtanden genom en överenskommelseförordning (republikens presidents förordning om skötseln i landskapet Åland av vissa uppgifter enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa, (347/2006). Med stöd av överenskommelseförordningen ger AMS arbetskraftspolitiska utlåtanden till arbetslöshetskassan i landskapet Åland.

3.2 Ändringar i uppgifter i anslutning till verkställigheten av systemet med utkomstskydd för arbetslösa sen 1 januari 2025

Ansvar för att ordna den offentliga arbetskrafts- och företagsservicen övergår från arbets- och näringsbyråerna huvudsakligen till kommunerna den 1 januari 2025 (lag 380/2023, RP 207/2022 rd, AjUB 26/2022 rd). I samband med reformen ändras bestämmelserna i lagen om utkomstskydd för arbetslösa om vem som ger arbetskraftspolitiska utlåtanden.

Till följd av den ändring av 1 kap. 4 § 3 mom. i lagen om utkomstskydd för arbetslösa som träder i kraft den 1 januari 2025 (lag 385/2023) ska arbetskraftsmyndigheten eller närings-, trafik- och miljöcentralens utvecklings- och förvaltningscenter ge för Folkpensionsanstalten och arbetslöshetskassorna bindande utlåtanden om de arbetskraftspolitiska förutsättningarna för erhållande av arbetslöshetsförmåner. Med arbetskraftsmyndighet avses den myndighet vid kommunen eller samkommunen som avses i lagen om ordnande av arbetskraftsservice och som ansvarar för att ordna arbetskraftsservice.

Till följd av ändringen i 11 kap. 4 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa överförs lämnandet av utlåtanden om arbetskraftspolitiska förutsättningar för erhållande av arbetslöshetsförmån från de statliga arbets- och näringsbyråerna till arbetskraftsmyndigheterna i sådana fall som inte kräver prövning eller kräver prövning endast i liten omfattning.

Lämnandet av sådana arbetskraftspolitiska utlåtanden om utkomstskydd för arbetslösa som kräver prövning ska fortfarande vara centraliserat på riksnivå på statens ansvar, men uppgiften överförs till närings-, trafik- och miljöcentralernas utvecklings- och förvaltningscenter. Bestämmelser om detta finns det i 11 kap. 4 a § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa.

Arbetskraftsmyndigheten ska underrätta Folkpensionsanstalten eller arbetslöshetskassan om att en arbetssökande, enligt artikel 64 i grundförordningen, har begett sig till en annan stat för att söka arbete där. Bestämmelser om detta finns i 11 kap. 4 b § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa. Med grundförordningen avses Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen. Arbetskraftsmyndigheten ska underrätta Folkpensionsanstalten eller arbetslöshetskassan om att en arbetssökande har begett sig till ett annat EU- eller EES-land eller till Schweiz för att söka arbete där. Det är inte

fråga om ett sådant arbetskraftspolitiskt utlåtande enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa som är bindande för den som betalar ut arbetslöshetsförmånen, utan om en underrättelse som innehåller information om avresedagen och om huruvida personen har tillstånd att avvika från villkoret att han eller hon måste stå till arbetskraftsmyndigheternas förfogande under minst fyra veckor efter det att han eller hon blev arbetslös.

I den nya 4 c § i 11 kap. i lagen om utkomstskydd för arbetslösa som träder i kraft den 1 januari 2025 föreskrivs det om avvikande tillämpning av det nämnda kapitlet i landskapet Åland. Enligt 1 mom. i den paragrafen ger närings-, trafik- och miljöcentralernas utvecklings- och förvaltningscenter arbetskraftspolitiska utlåtanden om en persons rätt till inkomstrelaterad dagpenning i fråga om villkoren enligt 4 § 1 mom. i landskapet Åland. Enligt 2 mom. i samma paragraf lämnar närings-, trafik- och miljöcentralernas utvecklings- och förvaltningscenter underrättelse enligt 4 b § om arbetssökande som ansöker om inkomstrelaterad dagpenning i landskapet Åland.

För att bevara nuläget föreslås det att den nu gällande överenskommelseförordningen ersätts med en ny förordning. I den nya förordningen föreslås bestämmelser om skötseln av uppgifter som gäller inkomstrelaterad dagpenning på Åland. Uppgifterna gäller också uppgifter som hänför sig till lämnande av arbetskraftspolitiska utlåtanden samt underrättelse om att en arbetssökande begett sig till en annan stat för att söka arbete där. I den nya förordningen föreslås dessutom bestämmelser om att det ska betalas ersättning av statens medel till landskapet Åland för kostnaderna för lämnande av arbetskraftspolitiska utlåtanden om inkomstrelaterad dagpenning.

4 Specialmotivering

1 §. Skötseln av vissa uppgifter som gäller inkomstrelaterad dagpenning på Åland. Med stöd av 1 mom. i paragrafen ska AMS i landskapet Åland ge arbetslöshetskassan arbetskraftspolitiska utlåtanden om förutsättningarna för erhållande av arbetslöshetsförmåner samt sköta andra uppgifter som hänför sig till lämnande av utlåtanden. Bestämmelser om uppgifterna finns i 11 kap. 4 a § och 4 c § 1 mom. i lagen om utkomstskydd för arbetslösa. Bestämmelserna motsvarar nuläget i fråga om uppgiftsfördelningen mellan landskapets och statens myndigheter.

Med stöd av 2 mom. ska AMS i landskapet Åland underrätta arbetslöshetskassan om att en arbetssökande har begett sig till en annan stat för att söka arbete där.

2 §. Kostnadsfördelning. I paragrafen föreslås reglerat statens kostnadsansvar för kostnaderna för de förvaltningsuppgifter hos en riksmyndighet som föreslås bli överförda till AMS. Kostnaderna ersätts på det sätt som arbets- och näringsministeriet och Ålands landskapsregering närmare kommer överens om. Enligt den praxis som gäller för överenskommelseförordningar är parterna för ett sådant avtal det behöriga ministeriet och landskapsregeringen.

Den gällande överenskommelseförordningen 347/2006 har utfärdats under den nuvarande självstyrelselagens giltighetstid och är utifrån sitt innehåll den första förordningen som gäller skötseln av uppgifter enligt rikslagstiftningen om utkomstskydd för arbetslösa på Åland. Därför ingår de kostnader för inkomstrelaterat utkomstskydd för arbetslösa som föranleds av skötseln av landskapets riksuppgifter som

utgångspunkt inte i avräkningsgrunden enligt självstyrelselagen. En ersättningsbestämmelse bör därför i enlighet med praxisen för överenskommelseförfordningar ingå i den nya förordningen.

Staten ska årligen i efterhand ersätta de kostnader som lämnandet av arbetskraftspolitiska utlåtanden föranlett. Om inte något annat avtalas senare, ska man vid beräkningen av ersättningen ta i beaktande antalet så kallade sakkunnigutlåtanden och vanliga utlåtanden, antalet begäranden om utredning, den tid som det i genomsnitt tar att ge utlåtanden och göra begäranden om utredning samt den genomsnittliga lönekostnaden för skötseln av uppgifterna.

3 §. Ikraftträdande. I paragrafens 1 mom. föreskrivs det om förordningens ikraftträdande. I 2 mom. föreskrivs det om upphävande av den gällande överenskommelseförfordningen.

6 Beredningen av förordningen

Förslaget till förordning har beretts vid arbets- och näringsministeriet i nära samarbete med justitieministeriet, Ålands landskapsregering och Ålands arbetskrafts- och studieservicemyndighet.

Justitieministeriet har svarat för den fortsatta beredningen av förslaget. Utlåtande om förslaget till förordning har begärts av arbets- och näringsministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, finansministeriet, Ålands landskapsregering och Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet samt Ålandsdelegationen.

I sitt utlåtande förordade Ålands landskapsregering att förordningen ges. Landskapsregeringen hade över den svenskspråkiga föredragningspromemorian några språkliga anmärkningar, vilka har beaktats i den fortsatta beredningen av förordningen. AMS gav inte utlåtande. Ovan nämnda ministerier meddelade samtliga att de inte ger utlåtande över förordningsutkastet.

Ålands landskapsregering har gett sitt samtycke till överenskommelseförfordningen i enlighet med förslaget.

Ålandsdelegationen har i sitt utlåtande den 30 oktober 2024 (Nr 32/24) förordat en förordning i enlighet med förordningsförslaget.

Förslaget till förordning har granskats av laggranskningen vid justitieministeriet.

7 Konsekvenser för arbetsmängden och ekonomiska konsekvenser

Enligt sin egen statistik lämnade AMS år 2023 cirka 1 300 arbetskraftspolitiska utlåtanden om inkomstrelaterad dagpenning till arbetslöshetskassorna (cirka 1 050 s.k. vanliga utlåtanden och cirka 250 sakkunnigutlåtanden). Det finns ingen statistik för år 2023 över det totala antalet begäranden om utredning som hänför sig till inkomstrelaterad dagpenning.

Enligt uppgifter ur det riksomfattande kundinformationssystemet gav AMS år 2022 cirka 1 810 arbetskraftspolitiska utlåtanden till arbetslöshetskassorna, medan

motsvarande siffra år 2021 var cirka 2 841 utlåtanen och år 2020 cirka 3 602 utlåtanen. Det att antalet utlåtanen åren 2020–2022 var större än genomsnittet bedöms huvudsakligen bero på covid-19-pandemins konsekvenser för arbetslösheten och på de temporära ändringar i villkoren för erhållande av arbetslöshetsförmån under pandemin som gjordes för att göra det enklare att få arbetslöshetsförmån.

Den föreslagna förordningens ikraftträdande beräknas föranleda staten kostnader på cirka 15 000 euro per år. Uppskattningen har gjorts utifrån antalet arbetskraftspolitiska utlåtanen som AMS gjort år 2023 och antalet begäranden om utredning som gjorts år 2022. Den faktiska kostnad som ska ersättas varierar beroende på de arbetskraftspolitiska utlåtanen och begäranden om utredning som gjorts varje år samt på lönekostnaderna. Ersättningen för år 2025 ska betalas år 2026.

Kostnaden avses hänförd till arbets- och näringsministeriets huvudtitel under moment 32.30.38 (Skötseln i landskapet Åland av uppgifter inom utkomstskyddet för arbetslösa som hänför sig till förtjänstskydd och uppgifter som hänför sig till utarbetandet av regionala riktlinjer för anlitande av utländsk arbetskraft).

8 Ikraftträdande

Förordningen avses träda i kraft den 1 januari 2025. Det föreslås att förordningen träder i kraft den 1 januari 2025 samtidigt som lagarna 380/2023 och 385/2023 träder i kraft.

Genom den föreslagna förordningen upphävs republikens presidents förordning om skötseln i landskapet Åland av vissa uppgifter enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa (347/2006).